

קרישנה

את קרישנה פגשתי במחצית חיי (נדע בדיעבד בחסדי השם כמובן). המפגש עמו הפתיע, לאחר שכבר די התיאשתי מהתקווה למצוא משהו שיחדש במהות, לא בפרטים, תורות וספרים שאולי עוד אגיע אליהם, או אנשים, שעשויים להפתיע, שאולי עוד אכיר.

בדיעבד מצאתי שאכן השם 'קרישנה' מצדיק את התחושה: הפרוש המילולי ואחר מצוי בכתבים העתיקים שהגעתי אליהם באמצעותו, כמו 'המושך' (אטרקטיבי) **עונג רוחני**, 'הוית הקיום המפסיק את מחזוריות לידה-מוות', או פשוט 'המושך כל'.

הופתעתי, שכן הבנתי כבר מזמן שחלק לא מבוטל מן הדברים דתיים, שקועים בבורות, בעיוורון קנאי מודע ושלא במודע. חלק גדול, מרשים ככל שיהיה בדת וכמובן בפילוסופיה, לא מותיר אחריו שובל גדול מספיק של תשובות משמעותיות באמת. חידוד, מיקוד, אך לא תשובות, לכל היותר הבנה שהתשובות הניתנות אינן באמת תשובות, או הבנה שלמעשה אינן בהשיג בן-אנוש. נוכחתי שמקור של הרבה רוע ואי מוסריות נובע דוקא בקדושה מיוחסת

לכל טקסט או לדברי "צדיק/קדוש", בהלכות שמיוחסות להן קדושה, על חשבון מוסר בסיסי - רווחה וטובת אנשים. או במילים פשוטות: יהדות (כמו גם נצרות ואיסלם) הן אולי הכל, אך אין בהן מוסר! דת לא מוסר, ההפך! מצאתי שהמהות, עצם ההויה של הדבקות האובססיבית בהלכה היהודית, ולא רק בה, היא קודם כל סילוק האלוהים מהתמונה. "לא בשמיים היא¹ - לא במובן שאינה רחוקה מהשיג יד, אלא שהסמכות הועברה לפוסקים ולחכמים גדולים וקטנים. המלכוד הלוגי מה כן קביל ומה לא (כפירה, 'קיצוץ בנטיעות'), אין לו תשובה. אין שום דבר מוחלט, פרט לאמונה שרירותית שכך זה ולא אחרת, שישכנע ויכיר בכך שדברי רבי עקיבה הן דברי אלוהים חיים, ודברי שבתאי צבי הן כפירה טפו-טפו. אך פגם לוגי זה לא פגם בתילי ההלכות שצמחו במהלך הדורות, כשלעתים נראה שהמטרה המקורית – מענה לסוגיות רוחניות-אנושיות, מזמן נשכחה.

ואז פגשתי את קרישנה. קרישנה כשמו, אכן באמת אטרקטיבי, קודם כל כסקלה וממד להשוואה וביקורת על דרך רוחנית. הוא מאפשר להסתכל על הסוגיה של אמונה ודת, באופן שלא מתאפשר ביהדות (כמו גם הנצרות והאיסלם). בהן עליך **לכפוף עצמך** אל המסגרת המוצעת, לקבל בהכנעה מלאה, בניגוד למה שקרישנה מסמל: לפעול, להיות אקטיבי, לחקור ולשאול, לקחת חלק פעיל בעיצוב עולמך הרוחני, עיצוב תפיסה חברתית מוסרית ויישומה בפועל. הכוונה **להיות** חלק פעיל בעיצוב ההבנה שלך את ההויה: **'הידע שהסברתי עד כה אף כמוס יותר. שקול אותו לעומקו, ואחר עשה כרצונך'**², אומר קרישנה לתלמידו, לאחר שפרש לפניו עיקרי ההתנהלות הרוחנית שמביאה למקום טוב הרבה יותר מהקיים.

אגב, בנקודת מבט היסטורית-יהודית משהו, קרישנה הנו סינתזה בין המחלוקות בימי בית שני, שפלגו את היהדות אז בין הצדוקים שהוכחדו לבסוף – שטענו שכל אדם לגורלו ולכושר הבנתו והחלטתו, לבין הפרושים (שגברו לבסוף והיהדות כיום היא המשך דרכם) – שכל אדם הנו נשמה נצחית, שתלויה בחסדי האל שמחליט עבורה, ובגדול הכל צפוי, ואין לכושר החלטה של האדם הרבה מה להשפיע על גורלו, אלא לציית להלכה שרירותית שאין בחלקה הגדול ולא כלום עם האלוהים, אלא אובססיביות של טומאה וטהרה מדומיינים. סינתזה שהיתה עושה כיום רק טוב ליהדות, שאיבדה את דרכה זה מכבר.

מה שלמדתי מקרישנה שלא מדובר ב**חובת עשייה** לשם תיקון אישי, וודאי לא הצלה וגאולה של העולם, אלא ב**מושכלות ובחירה אישית**, על פי מיטב ההבנה, המידע והלב האישיים לאורך החיים. במילים בוטות יותר- מה שאתה עושה בעולם והדרך בה אתה בוחר להתנהל – זו הבעיה שלך. בחירתך איננה 'חטא', לא פגם וודאי לא

1 ביטוי מדברים ל' פס' 12, שהפך למטבע לשונית בתורה שבע"פ בתוספתאות ובתלמוד הבבלי והירושלמי ובהמשך כליטימיציה לקדושת ומרכזיות התורה שבע"פ, שאינה נופלת מהמקרא.

2 בהגווד-גיטה 18.63 [הוצ' "נאמנות ספרי בהקתיונדתה" תרגום לעברית ד. לובן, 2011]

פגיעה בשלמות הכלים/ עולם/ אלוהים. עובדה הם מסתדרים יופי בלעדיך. כל מה שאתה עושה – אתה מקרב או מרחיק עצמך ממקום טוב בהרבה מהנוכחי, וזו בחירתך ואין כאן עונש או גמול. הדרך היא שלך, ואך ורק שלך, וכך תוצאות מעשיך (הקארמה) לטוב (לך) או רע (לך). עליך לסלול ולחצוב בידיים חשופות ופצועות את הטיפוס המיגע, שמסבות כאב, אך רק כך ניתן יהיה להגיע ולהשיג הבנה משמעותיים, גם אם הדרך רב, קשה ומייאשת לעתים. דבר לא יעשה זאת במקומך, ודאי לא נס, לא מלאך לא שרף וגם לא מימוש "הארה" שתגיע פתאום, גם לא יציקת שמן הסמכה על הראש, חניכה שעומדת בפני עצמה ללא מעורבות אישית עמוקה של הנחך.

'אם אין אני לי – אף לא אחד לי'. בדיעבד, דוקא תפיסה זו, הרבה לפני האישוש של קרישנה שאכן זו הדרך שמובילה למקום טוב יותר, הובילה אותי תמיד בהבנה עמוקה, גם אם ניסיתי להתכחש לה פעמים רבות מדי, ולצפות לנס חיצוני מידי שרף או אדם.

כשפגשתי בקרישנה, הבנתי די מהר שמצאתי משהו הולם יותר את הציפיות, והרבה יותר את ההבנה שהתעמקה והלכה בסוגיה של רוחניות-דת-ייעוד וכיוצא באלה דברים. לא, לא הפכתי "דתי". אין בליבי כל נטיה לכך. אני מתעלם מקדושה שיש להתמסר לה, כי היא "משמים", ומכאן גם לפולחן כזה או אחר, אלא, לכל היותר, מעשים ותובנות שגורמות להשראה. אך בהחלט קיבלתי שיעורים לחיים משמעותיים בהרבה. כיום הדרך נהירה הרבה יותר, גם אם ברור לי שלא אשלים לחצות ולעבור את כולה, אך לפחות אני יודע מה יש בצד השני, הבלתי נראה, של אוקינוס החיים, שניתן לכנותו גם ים הסיבה, מעשה-תוצאה.

הפתעה שניה, לא פחות משמעותית שלמדתי מקרישנה, שלהיות "רוחני" זה קודם כל להיות אדם, עם מכלול החזקות, החולשות, רגשות ואינטלקט האנושיים. ההתכחשות לגוף, לראות בו מקור טומאה, כמו גם צרכים רגשיים ופיזיים, היא דרך שגויה. התעלמות מהעצמי החומרי, כמו בדתות המוכרות לנו, שבאה לידי ביטוי בפולחן אובססיבי (אפרופו התורה היהודית שבע"פ), התעסקות שווא בטהרה לעומת טומאה, בקודש לעומת חול, לא מקדמת במאומה. תפיסת שווא, אשלייה היא שבכך נהפוך רוחניים יותר, ונגיע למקום טוב יותר. ההפך! עלינו להתאים את הדרך הרוחנית ליכולות, לצרכים ולהשתוקקות הרגשית, ואינטלקט האישי הפרטי על מגבלותיהם.

למדתי מקרישנה, באמצעות כתבים הינדיים מרכזיים, החל מסיפור שהופך למקור עצום של תובנות ופילוסופיה חברתית ואישית כמו 'רמיאנה', דרך האפוס העצום 'מאהברט' (שבתוכה נמצא את הבהגווד-גיתא), ואז לצלול למעמקי הנשגבות שניתן להכיל בכתב עצום ממדים – **השרימד בהגוותם** ועוד כתבים מאוחרים, מעוררי השראה ונשגבות כמו 'צ'יתניה צ'ריתאמריתה' ואחרים. למדתי שכל דרך רוחנית משמעותית, מושתתת על **שירות ויחסים**. יחסי אנוש, פשוטו כמשמעו, כי איננו מבינים ומכירים דרך אחרת להתקשר ולהתחבר למשהו. שירות כזה נובע מאידיאל, לא אנושי אמנם, אך משמש מגדלור שמסייע להתכוון ולהתקדם. נתינה, חמלה והכלה ללא גבולות וללא ציפייה לרווח אישי, והבנה עמוקה שהכל, ודאי כלל בני האדם וגם החי-אחד המה. שיוויון מוחלט בין רמש, כלב, יונה, פיל, מלך, אציל, לוחם, סוחר ופועל, בכל גווני העור ותווי הפנים, זכר ונקבה. לכן לגיטימי שתפיסת האל היא תפיסתו כאישיות שניתן לדבר איתה, ולשם כך להשתמש בתבניות חשיבה אנושיות מוכרות שבידינו: **יחסים ושירות**. לא שליטה ולא אדנות. כך ננהג קודם כל, בשירות, בנתינה, באהבה,

ללא תנאים במשפחה, ובמעגלים הולכים ומתרחבים עד כמה שניתן להכיל באישיות המוגבלת שלנו. המחשבה המערבית המתנשאת, שדבקות באל ללא צורה וללא תואר, אינסופי וכד', הוא השירות הרצוי, הנשגב, הנעלה יותר מיחס אישי לאל – היא פשוט לא מעשית, כי היא לא אנושית, ורווית אשלייה של קדושה ללא כיסוי. מי ששואף להתנתק מהגוף ו/או מהעולם - מתכחש להוויתו ופוגם בעצמו. דוקא תפיסה אישית, יחסים ואהבה בכלים רגשיים ושכליים המוכרים לנו, הם חוויה אוטנטית גבוהה בהרבה מליהווגים והתפלספויות ריקות. לכן יש לשאוף ולפעול לאורח חיים של מקצוענות, שירות, ענוה, השתוות (לא למעלה ולא למטה), הבנה של זמניות החומר, וחשיבות פיתוח היחסים, השירות והאהבה לסובב אותנו, בחסד ובענוה. אהבה.

ועל כך, ועל עוד הרבה יותר עמקות שלא נפרט כאן, ועל הזכות להכיר את קרישנה וללמוד, אני מודה. ■